

ביכורי מחקר – מאמרים קצרים מאת סטודנטים לתואר ראשון

פודקאסט המחאה הלבנוני: ללא גינונים, ללא מסכות וללא מגבלות | ניר גרלניק*

ה"מהפכה" הלבנונית שפרצה באוקטובר 2019 מהווה קו פרשת מים בסוגיות של עדתיות, שיח ציבורי ו"מחסום הפחד" בלבנון. מחאה זו הצליחה היכן שקודמותיה כשלו – היא הוציאה לרחובות ולכיכרות מאות אלפי אנשים אשר התאגדו סביב מסר חוצה-עדות נגד השחיתות, אוזלת היד והקליינטליזם שמפעילה החבורה הפוליטית השלטת בלבנון זה כארבעה עשורים. המחאה אף הצליחה לסדוק את "תיבת התהודה" העדתית שבה היה לכוד הציבור הלבנוני, וסיפקה הזדמנות להקמת כלי תקשורת אנטי-ממסדיים עצמאיים ומקצועיים. מאמר זה מביא את סיפורו של פודקאסט אחד שקם מתוך המחאה: **סרדה לאחר ארוחת הערב** (סרדה בעד אל-עשא, سرده بعد العشاء). הפודקאסט הוקם ומופעל בידי שני מנחים המשתייכים לעדות שונות ולדורות שונים, אשר מאסו בנרטיב ההגמוני שמופץ בערוצי התקשורת המסורתיות. בתוכנית שלהם, כך החליטו, ידברו על הכול ללא יוצא מן הכלל. במלאת שנתיים לפודקאסט ניכר כי אין נושא רגיש מבחינה דתית או חברתית בלבנון שהפודקאסט לא עסק בו; והשילוב בין האווירה הביתית שבה הוא מוקלט לבין אופיים של המנחים מוציא מהאורחים והאורחות דברים שלא חשבו שישתפו בהם את הקהל הרחב לעולם.

באוקטובר 2019, בעקבות החרפה ניכרת במצב הכלכלי והחמרה מתמשכת בתנאי המחיה של האזרחים, פרצה בלבנון מחאת ענק שחצתה עדות ודתות. המחאה, שעודנה נמשכת, חרתה על דגלה את הדחת החבורה הפוליטית השלטת בלבנון זה כארבעה עשורים, ואת המאבק בעדתיות שחבורה זו מקפידה לקבע. מבין מגוון דפוסי המחאה היצירתיים והלא-אלימים המאפיינים את המחאה, בולט פורמט הפודקאסט העצמאי. מאמר זה מתמקד בפודקאסט אחד הנושא את השם **סרדה לאחר ארוחת הערב** (סרדה בעד אל-עשא, سرده بعد العشاء).¹

ניתן לראות במחאת אוקטובר 2019 את שיאו של תהליך שהחל עוד בראשית העשור עם מחאת 2011, ונמשך עם מחאת האשפה של 2015–2016. מחאת 2011 התעוררה כחלק מרוח התקופה המהפכנית של "האביב הערבי" שהחל בתוניסיה, סחף את מצרים ואת לוב, והתפשט עד מהרה גם לסוריה, תימן ובחריין; בלבנון הסתכמו המחאות בכמה אלפי מפגינים בודדים, ללא התארגנות משמעותית, ודעכו תוך זמן קצר. מחאת

* ניר גרלניק הוא סטודנט לתואר ראשון בחוג להיסטוריה של המזה"ת ואפריקה, אוניברסיטת ת"א. המאמר נכתב בהדרכתה של ד"ר מירה צורף.

¹ **סרדה** – מונח לבנוני המתאר שיחה אינטימית, שמתנהלת בדרך כלל במרחב הפרטי בין אנשים קרובים על כוס יין או סיגריה.

האשפה פרצה בקיץ 2015 בשל הצטברות טונות רבות של אשפה ברחובות ביירות עקב אוזלת יד מתמשכת מצד השלטונות, ובה נקשר הסירחון ברחובות לפוליטיקאים באמצעות הסיסמה "אתם מסריחים" (טלעת ריחתכם, *طلعت ريحتكم*).² בשלוש המחאות הללו הודגשה האחדות הלאומית, והן סימנו את השיטה הפוליטית העדתית הנהוגה במדינה כשורש הרע.³

במחאת 2019, בניגוד למחאות הקודמות, בחרו המוחים לכנות עצמם "מהפכנים" (ת'ואר, *ثوار*) ואת מחאתם "מהפכה" (ת'ורה, *ثورة*). הבחירה בטרמינולוגיה זו הקנתה להם מעמד של לוחמים למען צדק חברתי ופוליטי הפועלים לתיקון העוול השורר במדינה.⁴ "מהפכנותם" התבטאה במסה האדירה והמגוונת של מפגינים ששטפה את הרחובות והכיכרות: נשים וגברים, צעירים ומבוגרים, מן הצפון והדרום, ממזרח וממערב, בני העדות והדתות כולן. הסיסמה שהובילה את המחאה ואיגדה את המוחים הייתה "כולם זה אומר כולם!" (כלן יעני כלן, *كلن يعني كلن*), שהדגישה כי המחאה איננה מכוונת נגד מפלגה או דמות בכירה אחת מסוימת, אלא נגד כל המנהיגים העדתיים (זעמא, *زعماء*) שמחזיקים בשלטון כבר עשורים, והגיע זמנם "ללכת הביתה" כחלק משינוי יסודי של השיטה הפוליטית.

בניגוד לטרמינולוגיה המהפכנית, לעדתיות (טאיפיה, *طائفية*) בלבנון נלווית קונוטציה שלילית עקב הסכסוכים הרבים שהיא עוררה.⁵ עוד בתקופה העת'מאנית ובימי המנדט הצרפתי היה המפתח העדתי לגורם המארגן המשמעותי ביותר בחיי היום-יום במרחב הלבנוני, ולפיכך גם נשזר כחוט השני באמנה הלאומית שנתקבלה ב-1943 וסללה את הדרך להתנהלות המדינה עם קבלת עצמאותה.⁶ מאז נוכחת תופעת העדתיות הפלגנית בכל סוגיה הנוגעת ליחסי מדינה-חברה, והיא מקשה על גיבוש סולידריות, לכידות חברתית ותודעה לאומית-אזרחית אחידה. חשובה במיוחד השפעת העדתיות על התקשורת.

² להרחבה ראו: עמרי ניר, "מחאת האשפה בלבנון – תובנות מהזבל", **צומת המזרח התיכון** 5, מס' 10 (2015): 4-1, <https://dayan.org/he/content/4099>.

³ השיטה הפוליטית בלבנון מבוססת על חלוקת תפקידים וסמכויות בין העדות השונות בהתאם לחלקן היחסי באוכלוסייה. כך למשל, נשיא המדינה בהכרח יהיה נוצרי מארזוני, ראש הממשלה מוסלמי סוני ויושב ראש הפרלמנט מוסלמי שיעי. גם המושבים בפרלמנט, בקבינט ובמוסדות הציבוריים מחולקים באופן שייצג את העדות השונות.

⁴ לא תמיד הייתה ל"מהפכה" קונוטציה חיובית בעולם הערבי והמוסלמי. להרחבה ראו: Amy Ayalon, "From Fitna to Thawra," *Studia Islamica* 66 (1987): 145-148.

⁵ Mark Farha, *Lebanon: The Rise and Fall of a Secular State under Siege* (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 12.

⁶ Sára Vértes, Chris van der Borgh and Antoine Buyse, "Negotiating Civic Space in Lebanon: The Potential of Non-sectarian Movements," *Journal of Civil Society* 17, no. 3-4 (2021): 259.

התקשורת בלבנון נשלטת בידי תריסר משפחות, שרובן ככולן מעורבות באופן ישיר בפוליטיקה המקומית. נשיאים, ראשי ממשלה וחברי פרלמנט בעבר ובהווה מחזיקים בכלי תקשורת ככלי שרת בידם.⁷ הואיל והאליטה הפוליטית פועלת לשמר את החלוקה העדתית, צריכת התקשורת מושפעת גם היא מהעדה שאליה משתייך האדם. כך לדוגמה, מוסלמי סוני יבחר לצרוך כלי תקשורת מסוים, ונוצרייה מארונית תבחר בכלי תקשורת אחר.⁸ נוסף על כך, עד מחאת 2019 רוב הציבור הודר מן הזירה התקשורתית. למותר לציין שבעלי השליטה בתקשורת גם שולטים בנרטיב ההגמוני, ומכאן שהציבור הלבנוני לכוד ב"תיבת תהודה" (Echo chamber) עדתית אשר אטומה לכל נרטיב נגדי.

בעקבות המחאה קמו כלי תקשורת אנטי-ממסדיים עצמאיים, אשר חותרים ללא לאות לחשוף את ערוות האליטה השלטת, לעודד מעורבות אזרחית בתהליכים הדמוקרטיים ולגבש נרטיב-שכנגד (Counter-narrative) לנרטיב ההגמוני. עם אלו נמנים אתרי חדשות, תוכניות בהפקה ביתית, בלוגים ופודקאסטים. מעין ג'אבר, מנחה הפודקאסט **סרדה** שבו אתמקד, הבהיר בריאיון כי נקעה נפשו מן התוכן המעושה המשודר בתקשורת המסורתית, שבה "כל שיחה בין אנשים נראית כמהדורת חדשות [...] מדברים [רק] בשפה גבוהה". כך עלה הרעיון לייצר תוכן שאנשים יוכלו להזדהות איתו.⁹

הפודקאסט הוא חלק בלתי נפרד מן המרחב הווירטואלי, שהוא במהותו מרחב ספי (לימינלי) המחבר בין הפרטי-הביתי לציבורי-הגלובלי.¹⁰ חוקר התקשורת לוקאש שוויונטק (Swiatek) הציע לראות בפודקאסט תּוֹךְ אינטימי המגשר על פערי ידע, מרחק ומעמד סוציו-אקונומי. ייחודו של הפודקאסט הוא בעצם היותו אינטימי ואישי, בזכות העובדה שרוב ההאזנה לו נעשית דרך אוזניות – "אנחנו פשוטו כמשמעו לוחשים באוזני אנשים".¹¹ זאת ועוד, פורמט הפודקאסט מקל על האדם להתמקד במהות הדברים ללא הסחות דעת של

⁷ לנתונים מפורטים על בעלי השליטה באמצעי התקשורת בלבנון ראו: Samir Kassir Foundation, "Media Ownership Monitor: Lebanon 2018," <https://lebanon.mom-rsf.org/en/>

⁸ Nabil Dajani, "The Re-feudalization of the Public Sphere: Lebanese Television News Coverage and the Lebanese Political Process," *Transnational Broadcasting Studies* 16 (2006): <https://www.arabmediasociety.com/the-re-feudalization-of-the-public-sphere-lebanese-television-news-coverage-and-the-lebanese-political-process/>

⁹ סמאשי, "מבאשר: מותמר סתב לריאדת אל-אעמאל ואל-תכנולוג'יא," שודר ב-23 בפברואר 2022 ב-YouTube, וידאו, <https://www.youtube.com/watch?v=VtGquLXwwhl>, 02:35:07–02:34:47

¹⁰ מירה צורף, "מהפכת הצעירים במצרים על שום מה? על כיבוש המרחב העירוני ועיצובו של זיכרון קיבוצי חלופי," **היסטוריה** 30 (2013): 74–73.

¹¹ Lukasz Swiatek, "The Podcast as an Intimate Bridging Medium," in *Podcasting: New Aural Cultures and Digital Media*, eds. Dario Llinares et al. (Cham: Springer International Publishing AG, 2018), 176

מראה הדובר/ת,¹² ובניגוד לרדיו, הוא זמין על פי דרישה (On-demand) בכל עת. כמו כן, ההאזנה לאותו הקול במשך שעות ארוכות יוצרת תחושת היכרות וקרבה, כאילו קיים קשר אישי ואף חברי בין המאזינה לבין המנחה.¹³

ג'אבר (31), מוסלמי שיעי שבילה את נעוריו בדובאי בשל עבודתו של אביו, ומידיא עאזורי (49), נוצרייה מארונית שמשפחתה היגרה לצרפת בשנות השבעים עקב מלחמת האזרחים והיא גדלה על ברכי הגעגוע ללבנון, הכירו במחאות הרחוב של 2019. החיבור ביניהם, שמבטא כשלעצמו קריאת תיגר על תופעת העדתיות, הוליד את **סרדה** – פודקאסט שמוקלט ומצולם בביתה של מידיא בלב ביירות. כל פרק אורך בין שעה לשעתיים וכולל שיחה עמוקה וכנה, ללא מגבלות שיח וללא שינויי עריכה. הפודקאסט משמש במה לקולות מגוונים בחברה הלבנונית ודן בנושאים הרגישים ביותר בה, בייחוד אלו שלא מקבלים במה בתקשורת המסורתית.

מרבית האורחים הראשונים בפודקאסט היו פעילי תנועת המחאה מעדות שונות ומרקע שונה, והם שפכו אור על מורכבות המצב בלבנון ודנו בדרכים להשפיע עליו לפי תפיסתם. כך למשל, בפרק 5 התארח הפעיל החברתי והעיתונאי העצמאי ג'ינו רעידי, ובו נדונה הצנזורה שמטילים השלטונות על פרסומים ברשתות החברתיות, וחשיבות ההבחנה בין פייק ניוז (Fake news) לבין דיווחים מהימנים.¹⁴ בפרק 6 התארח הפעיל החברתי ועורך הדין חסין אל-עשי, ובו נדונו זכויות האזרח בלבנון והתלות המוחלטת והמתמיהה של הרשות השופטת ברשות המבצעת. אל-עשי תיאר כי היעדר העצמאות של מערכת המשפט כה חמור, עד כי ישנם תיעודים של פוליטיקאים חסרי בושה המתקשרים לשופטים בשידור חי בטלוויזיה ומבקשים מהם לטפל בנושא מסוים שנוגע להם.¹⁵ אם כן, **סרדה** הוא פודקאסט שנולד במסגרת המחאה, תומך בה ומקדם שיח גלוי ופתוח על כל מה שיפה ומכוער במציאות הלבנונית. מידיא ומעין אף לקחו חלק בהקמתה של תנועת המחאה

Angela Goldberg, "Telling Stories to a New Generation: How Technology and Media Have Shaped ¹² Contemporary Storytelling," (M.A. Diss., State University of New York, 2017), 52–54

¹³ Lukasz Swiatek, "The Podcast," 179

Sarde After Dinner, "GINO RAIDY: Journalism, Censorship & Freedom of Speech | Sarde (after dinner) Podcast ¹⁴ #5", premiered May 29, 2020 on YouTube, Video, 1:05:44, <https://www.youtube.com/watch?v=GWK3SpZUgw>

Sarde After Dinner, "HUSSEIN EL ACHI: Lebanese Law, Your Rights & Judicial Independence | Sarde (after ¹⁵ dinner) Podcast #6," premiered June 28, 2020 on YouTube, Video, 43:30–44:05 <https://www.youtube.com/watch?v=6DTlYsDqroQ>

הבולטת "מנתשרין" (منتشرين), ונוסף על כך קיימו שיחות עם צעירים להעלאת מודעות פוליטית, לצמצום תופעת "בריחת המוחות" המכה בלבנון ולקידום לקיחת אחריות ופעולה אקטיבית.¹⁶

מעין ג'אבר ומידיא עאזורי. שימו לב לקעקוע של מעין, למאפרה, לבקבוקי היין ולציר שברקע

כשנשאל על סוד ההצלחה של הפודקאסט, הדגיש ג'אבר את חשיבות הסביבה הביתית והאווירה שבה הוא מוקלט: "האורח נכנס לביתה של מידיא, רואה את תמונות המשפחה [על הקיר], רואה את שולחן האוכל – [מבחין ש] זה בית שחיים בו [...] והוא חש הקלה".¹⁷ ג'אבר הוסיף כי גם לפורמט הארוך של הפודקאסט יש יתרון. לדבריו, "שיא השיחה מגיע אחרי כחצי שעה [...] לאחר ש[האורח] השיל מעליו את ה'מסכה' שעטה במשך 5–10 הדקות הראשונות". כך, דמויות ציבוריות מוכרות שהתארחו ב**סרדה** שיתפו את המאזינים, מבלי משים, בפרטים אישיים וחושפניים יותר מאשר בכל בימה אחרת שבה התארחו.¹⁸

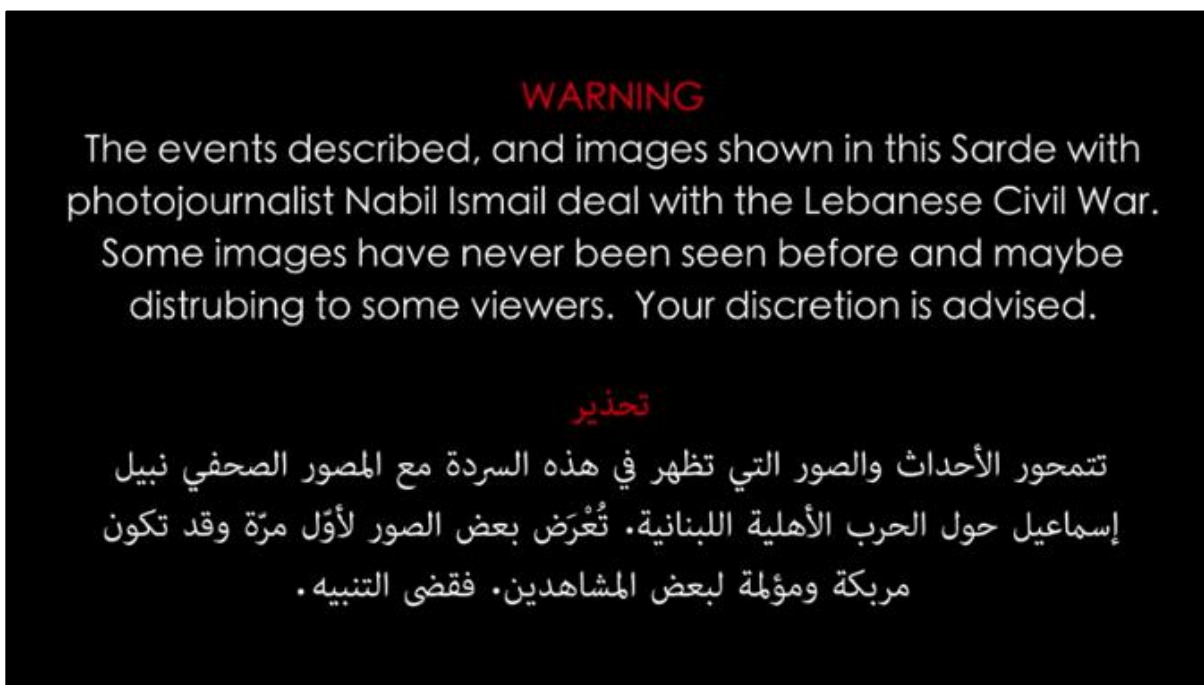
רשימת האורחים של **סרדה** כוללת אנשים בעלי ניסיון חווייתי ו/או רקע מקצועי בנושא מסוים, וחושפת את מנעד הנושאים שבהם עוסק הפודקאסט – החל מנושאים שהם בבחינת טאבו, כגון בריאות הנפש (מיא עטוי),

¹⁶ דוגמה לשיחה כזו: | United Students Club, "Médéa Azouri – Mouin Jaber: Political, Social, and personal change | Senior Meeting Graduate #6", premiered April 19, 2021 on YouTube, Video, 24:48, <https://www.youtube.com/watch?v=xs3-5GUGJug>

¹⁷ סמאשי, "מבאשר", "02:35:54–02:35:28".

¹⁸ דוגמה נהדרת לכך ניתן למצוא בפרק 44, שבו התארח כארלוס ע'צן; שם, "02:38:25–02:35:55".

דייטינג (ג'ון אשקר), קהילת הלהט"ב (כוכב זחל) ומיניות (סנדרין עטאללה); עבור דרך יוזמות חברתיות (מאיא אבראהימשא), ההיסטוריה של לבנון (שארל אל-חאיכ) ומלחמת האזרחים (נביל אסמאעיל) – נושא מודחק ומושכח בלבנון; וכלה בקומדיה (ברנארד אל-חאג'), בהתנקשויות פוליטיות (נדים קטיש) ובבתי כלא (עמר אל-שע'רי). רבים מנושאים אלו שמורים לשיחות במרחב הפרטי, אך בסרדה הם זוכים להד ציבורי המגיע לעשרות ואף למאות אלפי אזרחים.

אזהרה מקדימה בתחילת פרק 56, שבו התארח הצלם הלבנוני נביל אסמאעיל.

פרק בולט בחשיבותו ובתוכנו הוא הפרק שבו התארח הצלם הלבנוני נביל אסמאעיל. נביל, שהחל לעבוד כצלם בשנת 1975 עת פרצה מלחמת האזרחים בלבנון, צילם לאורך הקריירה שלו עשרות אלפי תמונות המתעדות את המציאות הלבנונית המורכבת ברגעי השיא והשפל שלה. בפרק זה הוא מדבר בכנות מפעימה על חוויותיו כצלם בשנות מלחמת האזרחים ועל הניתוק הבלתי נמנע בין מושאי הצילום לבינו כמי שניצב מאחורי המצלמה. הוא מתאר גם כיצד נדהם בכל פעם מחדש כשפיתח את התמונות שצילם, כמי שאינו מסוגל להאמין שהן אכן צולמו על ידו.¹⁹ מי שבחרו לצפות בפרק בפורמט וידאו ב-Youtube נתקלו באזהרה ויזואלית מקדימה, שלא הייתה כדוגמתה באף פרק אחר, נוכח התמונות הקשות המוצגות בפרק לצד

¹⁹ Sarde After Dinner, "NABIL ISMAIL: The Lebanese Civil War Through a Camera Lens | Sarde (after dinner) Podcast #56," premiered November 7, 2021 on YouTube, Video, 26:30-28:19, <https://www.youtube.com/watch?v=922bW-qAc54>

התיאורים של נביל, וכן נוכח **רגישות המלחמה שעדיין אין מעזים לדבר עליה** בלבנון – מחשש שתעורר מחדש את "השד העדתי". אזהרה זו שמדיא ומעין בחרו להציג בפתח הפרק מעידה על הייחודיות של **סרדה** כבימה הפתוחה לשיח בנושאים הרגישים ביותר.

דוגמה לכך עולה גם בפרק 13, שבו התארח עלי ברודי – צעיר סוני מטריפולי ואופטימיסט חסר תקנה, אשר ישב בכלא הלבנוני קרוב לחמש שנים באשמת שימוש במריחואנה. ראשית כול מלין עלי על היחס האבסורדי של המדינה הלבנונית כלפי המריחואנה, שנחשבת לגידול חקלאי מרכזי בלבנון זה מאות בשנים ומפרנסת דורות של משפחות, ובכך נוגע בנקודה רגישה שאין כמעט שיח ציבורי לגביה. אך חשוב מכך הוא סיפור מעצרו ושהותו הממושכת מאחורי סורג ובריה, סיפור שלגביו מודה עלי עצמו: "לא יכולתי לדבר על ה[שהות ב]כלא. **זו הפעם הראשונה שאני, בלעדי ב'סרדה', מדבר על דבר שכזה. זה היה דבר שאפילו במשפחה אתה לא יכול לדבר עליו**".²⁰ בהמשך לפרק עם נביל, אשר נתן קול ופנים למלחמת האזרחים שמודחקת לחלוטין בלבנון, עלי תמצת את חשיבות הקיום של **סרדה** כך:

שינוי אמיתי בלבנון יתרחש רק כאשר יהיו עוד 'סרדאת' [سردات, שיחות פתוחות] כמו בתוכנית הזו [...] אנו זקוקים לסגירת מעגל. יש לנו הרבה בעיות פסיכולוגיות בלבנון שאם לא נכיר בהן ולא נבנה תוכנית ארוכת-טווח כדי לפתור אותן כמו שצריך – לא נסיים. אנחנו נמות והילדים שלנו, והילדים של הילדים שלנו, עוד ידברו על העדתיות.²¹

תוך שימוש בקרניבליזם (Carnivalism), תרבות השתתפותית שבה נעשה שימוש בהומור, סאטירה ופרודיה כדי לבטא באופן חופשי התנגדות לכוח הדומיננטי,²² שואפים מנחי הפודקאסט לעודד את המאזינים ליטול חלק אקטיבי בעניינים הציבוריים ולא תגר את האליטה השלטת. בכך הם בוראים מרחב-ציבורי-שכנגד (Counter-public sphere) הניצב אל מול המרחב הציבורי של תקשורת המונים ההגמונית.²³ סביב **סרדה** התפתחה קהילת שיח (Community of discourse) המתכנסת מדי יום ראשון לקראת הקרנת הבכורה של הפרק השבועי

²⁰ Sarde After Dinner, "ALI BAROUDY: The Lebanese Prison System & Survivor's Philosophy | Sarde (after dinner) Podcast #13," premiered October 11, 2020 on YouTube, Video, 02:13:38–02:13:50, <https://www.youtube.com/watch?v=6jWGaHTlN2U>

²¹ .Ibid, 02:13:52–02:14:20

²² Chang Sup Park, "Citizen News Podcasts and Engaging Journalism: The Formation of a Counter-public Sphere in South Korea," *Pacific Journalism Review* 23, no. 1 (2017):246

²³ .Ibid, 258–259

בערוץ ה-Youtube של הפודקאסט,²⁴ מנהלת שיח בצ'אט ונהנית מהאפשרויות החדשות שמציע המרחב הספי הזה. קהילה זו אף מביעה עצמה באמצעות אומנות מעריצים (Fan-art), אומנות הנוצרת בידי חברי הקהילה ועבורם, ועוסקת בפודקאסט, באורחים ובאמירות שנדונות בו.²⁵

עדות להצלחה של **סרדה** ניתן למצוא בדבריו של מופֶק חֶרֶב, מהאורחים הבודדים שהתארחו בפודקאסט יותר מפעם אחת, שסיפר לג'אבר ועאזורי כך:

לדעתי, הפודקאסט שלכם נצפה יותר מכל תוכנית טלוויזיה, ואני לא אומר זאת סתם כדי להחמיא לכם. אתם גמרתם אותי בפעם הקודמת [...] ה-Inbox [בדוא"ל שלי התמלא], [קיבלתי בלי סוף] טלפונים... כשאני מופיע בטלוויזיה במשך שעה וחצי, אף אחד לא מתקשר אליי [...] ועוד שם אני עונב עניבה ושם מייק-אפ [...] פה אני מגיע עם ג'ינס, צופים בי יותר [אנשים], ואתם גם לא חותכים את דבריי [בעריכה].²⁶

עדות זו, אנקדוטלית ככל שתהיה, עשויה ללמדנו על הצלחתן של הבימות התקשורתיות החדשות שצמחו מתוך המחאה בלבנון, ועל הצלחתה של בימת הפודקאסט בפרט. ימים יגידו אם המאמץ המשולב של הדור הצעיר להביא לשינוי "מלמטה" באמצעות מהפכה תקשורתית-חברתית זו יעלה יפה, ויביא לכדי שינוי של ממש בלבנון.

ביבליוגרפיה

מקורות ראשוניים

סמאשי. "מבאשר: מותמר סתב לריאדת אל-אעמאל ואל-תכנולוג'יא." שודר ב-6 בפברואר 2022 ב-Youtube, וידאו, 6:47:09 <https://www.youtube.com/watch?v=VtGquLXvwhI>

²⁴ יש שמצטרפים עם בקבוק יין משלהם, ראו: Ali Stamboulli (@AliStamboulli), "It is Sunday and it is on... yes, new @sardeaftrdinner is on!" Twitter, February 27, 2022, 10:31 p.m., <https://twitter.com/AliStamboulli/status/1498033035349950467>

²⁵ ראו לדוגמה ארבעה איורים של אורחים בפודקאסט לצד ציטוט נבחר מהפרק בו התארחו: Sarde (after dinner) Podcast | سردهة (@sardeaftrdinner), "Iconic guests on #sardeafterdinner," Twitter, December 29, 2021, 07:07 p.m., <https://twitter.com/sardeaftrdinner/status/1476238511657435149>

²⁶ Sarde After Dinner, "MOUAFAC HARB: Post-Election "Party" | Sarde (after dinner) Podcast #75," premiered May 22, 2022 on YouTube, Video, 53:38–54:04, <https://www.youtube.com/watch?v=6jWGaHTN2U>

Samir Kassir Foundation. "Media Ownership Monitor: Lebanon 2018." Accessed September 1, 2022. <https://lebanon.mom-rsf.org/en/>.

Sarde (after dinner) Podcast | سرودة (@sardeaftrdinner). "Iconic guests on #sardeafterdinner." Twitter, December 29, 2021, 07:07 p.m. <https://twitter.com/sardeaftrdinner/status/1476238511657435149>.

Sarde After Dinner. "ALI BAROUDY: The Lebanese Prison System & Survivor's Philosophy | Sarde (after dinner) Podcast #13." premiered October 11, 2020 on YouTube, Video, 2:16:19. <https://www.youtube.com/watch?v=6jWGaHTIN2U>.

Sarde After Dinner. "GINO RAIDY: Journalism, Censorship & Freedom of Speech | Sarde (after dinner) Podcast #5." premiered May 29, 2020 on YouTube, Video, 1:05:44. <https://www.youtube.com/watch?v=GWKC3SpZUgw>.

Sarde After Dinner. "HUSSEIN EL ACHI: Lebanese Law, Your Rights & Judicial Independence | Sarde (after dinner) Podcast #6." premiered June 28, 2020 on YouTube, Video, 1:10:30. <https://www.youtube.com/watch?v=6DTIYsDqroQ>.

Sarde After Dinner. "MOUAFAC HARB: Post-Election "Party" | Sarde (after dinner) Podcast #75." premiered May 22, 2022 on YouTube, Video, 1:18:18. <https://www.youtube.com/watch?v=qiUvezEXOn4>.

Sarde After Dinner. "NABIL ISMAIL: The Lebanese Civil War Through a Camera Lens | Sarde (after dinner) Podcast #56." premiered November 7, 2021 on YouTube, Video, 1:46:33. <https://www.youtube.com/watch?v=922bW-qAc54>.

Stamboulli, Ali (@AliStamboulli). "It is Sunday and it is on... yes, new @sardeaftrdinner is on!" Twitter, February 27, 2022, 10:31 p.m., <https://twitter.com/AliStamboulli/status/1498033035349950467>.

United Students Club. "Médéa Azouri – Mouin Jaber: Political, Social, and personal change | Senior Meeting Graduate #6." premiered April 19, 2021 on YouTube, Video, 24:48
<https://www.youtube.com/watch?v=xs3-5GUGJug>.

מקורות משניים

ניר, עמרי. "מחאת האשפה בלבנון – תובנות מהזבל." **צומת המזרח התיכון** 5, מס' 10 (2015): 1-4,
<https://dayan.org/he/content/4099>.

צורף, מירה. "מהפכת הצעירים במצרים על שום מה? על כיבוש המרחב העירוני ועיצובו של זיכרון קיבוצי
חלופי." **היסטוריה** 30 (2013): 103-161.

Ayalon, Amy. "From Fitna to Thawra." *Studia Islamica* 66 (1987): 145-174.

Dajani, Nabil. "The Re-feudalization of the Public Sphere: Lebanese Television News Coverage and the Lebanese Political Process." *Transnational Broadcasting Studies* 16 (2006):
<https://www.arabmediasociety.com/the-re-feudalization-of-the-public-sphere-lebanese-television-news-coverage-and-the-lebanese-political-process/>.

Farha, Mark. *Lebanon: The Rise and Fall of a Secular State under Siege*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

Goldberg, Angela. "Telling Stories to a New Generation: How Technology and Media Have Shaped Contemporary Storytelling." M.A Diss., State University of New York, 2017.

Park, Chang Sup. "Citizen News Podcasts and Engaging Journalism: The Formation of a Counter-public Sphere in South Korea." *Pacific Journalism Review* 23, no. 1 (2017): 245-262.

Swiatek, Lukasz. "The Podcast as an Intimate Bridging Medium." in *Podcasting: New Aural Cultures and Digital Media*, eds. Dario Llinares, Neil Fox and Richard Berry, 173-187. Cham: Springer International Publishing AG, 2018.

Vértes, Sára, Chris van der Borgh and Antoine Buyse. "Negotiating Civic Space in Lebanon: The Potential of Non-sectarian Movements." *Journal of Civil Society* 17, no. 3-4 (2021): 256-276.